

..... [p1]

Wormerveer, 2 Maart 1891

Eerwaarde Heer,

Sinds ik u in het vorige jaar¹ allerlei vlindernamen mededeelde heb ik nog het een en ander gevonden, dat u wellicht bij uw onderzoek van dienst kan zijn. Daarom ben ik zoo vrij u dat nu op te geven, in de hoop, dat het u niet onwelkom zijn moge.

¹ In de "Beiträge zur geschichte der deutschen sprache" van Paul en Braune, XV Band, staat op bl. 387-389 een opstel: "Zur Geschichte des Wortes Schmetterling" door H.C. Bierwirth (gedagteekend

..... [p2]

Jena, 11 März 1890). In dit opstel worden plaatsen uit 17de en 18de eeuwsche hoogduitsche [woordenboeken] opgegeven, waar het woord Schmetterling voorkomt. Daardoor wordt aangetoond, dat het woord Schmetterling eerst betrekkelijk kort in de algemeene [hoogduitsche] taal is opgenomen. Aan dit opstel ontleen ik het volgende, dat voor u van belang is.

Frisch, Deutsch-lateinisch wörterb. [und so weiter] Berlin 1741. "Unter 'papilio' im register der lateinischen wörter hat Frisch: 'butterfliege, buttervogel, sommervogel, meyenvogel, milchdieb, molkenteller, !."

Johannes Matthias Krämer, in seinem "Neuen dictionarium oder wortbuch in teutsch-italiänischer sprach". Nürnberg 1678. Twee jaar vroeger verscheen het ital-deutsche deel, 1676, waarin vertaald wordt: parpaglione door liechtmucke.

Andreae Reyheri Lexicon Latino-

..... [p3]

Germanicum sive theatrum Romano-Teutonicum, etc. Lipsiae et Francofurti 1686: papilio, -onis, m. vermiculus alatus ein sommer-vogel, zweifalter, schmetterling, molcken-stäuber.

.....

1 Zie de bijlage bij Boekenooogens [brief aan Gezelle van 24/05/1890](#).

Fons latinitatis bicornis ex optimorum probatissimorumque auctorum philologorum, poetarum, oratorum etc. etc. opus ab Andrea Corvino oratoriae et linguae latinae quondam in Academia Lipsiensi P.P. inchoatum etc. Francofurti 1653, bl. 462: "Papilio, -onis, insectum alatum variorum colorum ein zwiefalter, molkenstehler, molckendieb, schmetterling.

Italiaansche woorden voor vlinder zijn: farfalla, farfalletta, parpaglione, volerina.

2° Aan Wilh. Mannhardt, Germanische Mythen (Berlin 1858) ontleen ik: (2 Heksen worden volgens het Germ. volksgeloof o.a. soms onder den vorm van vlinders gedacht.)³

..... [p4]

bl. 54 "Uebertragung des alten Elbenglaubens auf die Hexen findet statt in der weitverbreiteten Meinung, dass diese den Kühen die Milch benehmen können oder Milch und Butter auf zauberische Weise entwenden, woher die Hexe wie der elbische Schmetterling (Buttervogel), der in der himmlischen Wolkenregim seine Heimat hat, Molkentöversche, Milchdieb, Milchzauberin heisst."

bl. 371 "In Bezug auf ihre mythische Bedeutung berühren sich die Käfer auf das engste mit den Schmetterlingen. Wie im Norden die coccinella Marihoene, heisst der Schmetterling in mehreren norwegischen Landschaften gleichfalls Marihoena, in Søendmørstift Marihane, in Guldbrandsdalen Murihoene (Ivar Aasen ordbog over det Norske folkesprog, S. 300). Die Irrwische, welche bald für Seelen ungetaufter Kinder, bald für Geister betrügerischer Landmesser gelten, heissen nd. Tükbolde, Tukkebolde, und ebenso der Schmetterling hd. Ziebold, umgekehrt führt der Schmetterling die Namen Zünsler und Landmesser. Hexen d.i. Elbe s.o. S. 54 heissen Milchdiebe, der Schmetterling (372) Molkentöversche, auch slovenisch werden Hexe und Schmetterling durch dasselbe Wort

..... [p5]

..... 2/

.....

2 Recht haakje.

3 Recht haakje.

"vêša" bezeichnet. Die Elben, guten Holden haben die Gestalt von Schmetterlingen, Raupen, Hummeln oder Queppen. Schon eine althochdeutsche Glosse (Graff I 243)⁴ übersetzt die verwandte Heuschrecke in Alp: brucus, locusta quae nondum volavit, quam vulgo albam vocant; auch der Teufel erscheint als Schmetterling. In oberdeutschen Mundarten sind Schretel, Mâren und Schmetterlinge mit denselben Namen: "Schrätteli und Toggeli" belegt. Im Luzerner Dialect bedeutet Toggeli Alpdrücken und Schmetterling zugleich. Ein Zwerg in einer aargauischen Sage kommt wie ein Schmetterling daher; und die Pest, der Tod erscheint ebenfalls als Schmetterling

Der Schmetterling heisst in mehreren, vorzüglich oberdeutschen Landschaften Miller. Ebenso ist in Somerseshire "a certain kind of large white moth" genannt, in anderen englischen Provinzen bedeutet miller eine Fliege. Heinsius¹⁾ führt Mühler (373) als Namen der Schmetterlinge auf. In Baiern ist Mile-male in Hessen Miller-Maler ein Kinderwort für Schmetterling."

1) Volkstümlicher Wörterbuch. d. Deutscher Sprache

3° In D^r Ph. Wegener, Volksthümliche Lieder aus Norddeutschland,

..... [p6]

(Leipzig 1879) , bl. 74 staan eenige kinderliedjes, waarmee vlinders worden aangeroepen. Behalve de bekende benaming Bottervogel komt daar nog voor:

n° 248 Bott'rslappe (te Mieste, in Kreits Gardelegen)

n° 249 Scheddrümken (te Altmarien bij Körlin in Pommeren).

4° In de Taal en Letterbode, deel VI wordt vermeld, bl. 40⁵ dat op het eiland Urk in de Zuiderzee gebruikelijk is: "pinnevoegel - kapel, voornamelijk de witte, daar de bonte kapellen "schoellappers" heeten"

.....

4 Rechte haakjes.

5 K. Koffeman, Het Urker taaleigen. In: De taal- en letterbode: 6 (1875), p.24-49.

Naar ik hoop zijn deze mededeelingen u welkom.

Ik vond ook nog eene plaats van "de oogen verklaren" en wel in het "Nederl. Kluchtspel", [uitgegeven] door J. van Vloten, deel 2, bl. 112 (uit W.D. Hooft's "Klucht van Jan Saly["]):

"Ja, mijn hart verheucht, als ick mijn ooge gae op heur verklare;"

..... [p7]

Het is natuurlijk onnoodig, dat u mij met een brief of eene briefkaart uwen dank betuigt, want ik weet, dat tegen Paschen uwen tijd grootendeels door ambtsbezigheden in beslag wordt genomen. Mocht u mij echter later nog eens willen schrijven, dan zal mij dat natuurlijk groot genoeg doen.

Ik blijf intusschen, eerwaarde Heer, met de meeste hoogachting uw steeds [dienstwillige] [dienaar]

GJBoekenooen.

Briefbeschrijving

Verzender	Boekenoogen, Gerrit Jacob
Ontvanger	[Gezelle, Guido]
Verzendingsdatum	02/03/1891
Verzendingsplaats	Wormerveer
Annotatie	Adressaat gereconstrueerd op basis van notitie van Paul Allossery. Door Guido Gezelle samen met andere brieven, artikels en taalkundige notities verzameld in een kaftje onder de rubriek "papilio".
Annotatie	Adressaat gereconstrueerd op basis van notitie van Paul Allossery. Door Guido Gezelle samen met andere brieven, artikels en taalkundige notities verzameld in een kaftje onder de rubriek "papilio".

Documentbeschrijving

Fysieke bijzonderheden

Drager	papiersoort: 7p., inkt
--------	------------------------

Bewaargegevens

Land	België
Plaats	Brugge
Bewaarplaats	Guido Gezellearchief
ID Gezellearchief	3345
Bibliotheekrecord	https://brugge.bibliotheek.be/detail/?itemid=library/v/obbrugge/gezelle/26028

Inhoud

Incipit	Sinds ik u in het
Samenvatting	taalkunde: vlinders

Tekstsoort	brief
Talen	Nederlands; Duits

Gevolgde codeerpraktijk

De tekst werd diplomatisch getranscribeerd, en aangevuld met een editoriale laag.

De oorspronkelijke tekst werd ongewijzigd getranscribeerd; alleen typografische regeleindes en afbrekingstekens, en niet-betekenisvolle witruimte werden genormaliseerd.

Auteursingrepen in de tekst (toevoegingen, schrappingen), en latere redactie-ingrepen (schrappingen, toevoegingen, taalkundige notities) door de lezer werden overgenomen en expliciet gemarkeerd.

Voor een aantal tekstfenomenen werden naast de oorspronkelijke vorm ook editeursingrepen opgenomen in de transcriptie: oplossingen voor niet-gangbare afkortingen en correcties voor manifeste fouten. Daarnaast bevat de transcriptie editeursingrepen ter verbetering van de leesbaarheid (toevoegingen, reconstructies) of ter motivering van transcriptie-beslissingen (aanduiding van onzekere lezingen, weglating van onleesbare tekst). Alle editeursingrepen worden expliciet gemarkeerd.

Colofon

Titel	02/03/1891, Wormerveer, Gerrit Jacob Boekenoogen aan [Guido Gezelle]
Editeur	Dirk Geirnaert; Universiteit Antwerpen
Wetenschappelijke leiding	Els Depuydt
Partners	Openbare Bibliotheek Brugge (Guido Gezellearchief); Centrum voor Teksteditie en Bronnenstudie (Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren); Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Lage Landen (ISLN) (Piet Couttenier, Universiteit Antwerpen); Guido Gezellegenootschap
Uitgever	Guido Gezellearchief, KANTL/CTB
Plaats van uitgave	Brugge, Gent
Publicatiedatum	2023
Beschikbaarheid	Teksten en afbeeldingen beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding - Niet Commercieel licentie.
Disclaimer	De editie van de Guido Gezellecorrespondentie is het resultaat van een samenwerkingsproject met vrijwilligers. De databank is in opbouw, aanvullingen en opmerkingen kunnen gemeld worden aan els.depuydt@brugge.be .

Citeren

Een brief kan worden geciteerd als: [Naam van editeur(s)], [brieffschrijver aan briefontvanger, plaats, datum]. In: GezelleBrOn, Wetenschappelijke editie van de correspondentie van Guido Gezelle. [publicatiedatum] Available from World Wide Web: [link]
